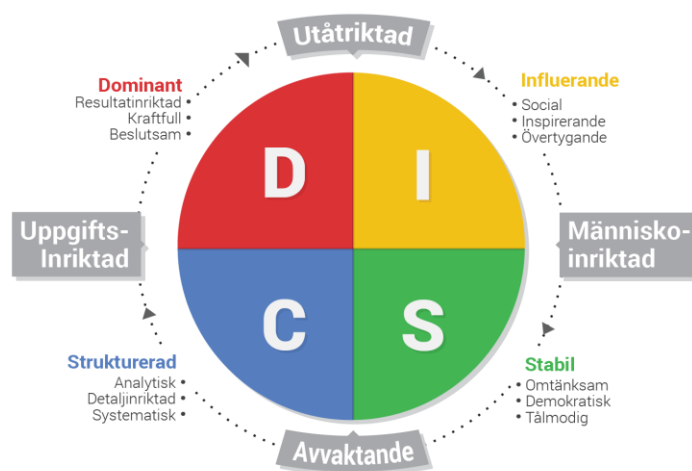

Styrs världen av psykopater?

Pia Hellertz, fil.dr.

Juni 2017

För att nå Maktens toppar, oavsett om det handlar om världspolitiken, kommunpolitiken, företagsledning eller kompisgänget, så krävs det vissa egenskaper. Thomas Erikson har i sin bok *Omgiven av psykopater – så undviker du att bli utnyttjad av andra* ingående beskrivit olika personlighetstyper. Han använder den s.k. DISA-modellen som utvecklats av **William Moulton Marston** och som numera ofta används i kurser för att hjälpa oss att förstå människors olikheter. Den använder sig av färger för att beskriva personligheterna, den röda, den gula, den gröna och den blå personligheten, vilket han presenterade i sin förra bok *Omgiven av idioter- hur man förstår dem som inte går att förstå* (2014).

Eftersom jag inte hade läst *Omgiven av idioter* blir den upprepning författaren gjort i *Omgiven av psykopater* mycket intressant och lärorikt. Det har genom tiderna gjorts många försök till kategoriseringar av människor som ett försök att förstå varför vi är så olika. För mig personligen blev det astrologin för 40 år sedan. Det var genom astrologin jag insåg att mina barn är födda till de personligheter de är, inte som tomma påsar som jag skulle fylla med klokheter. Det blev en viktig insikt för mig. DISA-modellen kan faktiskt fungera på ett liknande sätt, både för föräldrar och vuxna.

Thomas Erikson konstaterar att alla människor inte går att stoppa in i

DISA-modellen, exempelvis mentalt instabila personer såsom svårt autistiska eller personer med psykotiska symtom som schizofreni och liknande. Och inte heller psykopater. Författaren uppger att det enligt de senaste vetenskapliga studierna finns omkring 2-4 procent psykopater i befolkningen. Det går alltså två till fyra psykopater på 100 personer (s. 18).

I boken om psykopater hjälper Thomas Erikson oss förstå vilka tekniker psykopaten använder när han förför och utnyttjar människorna omkring sig, vare sig det gäller i familjen, på arbetsplatsen eller i andra sammanhang, så att vi ska kunna avslöja och förhindra att bli utnyttjade. Eftersom de flesta psykopater är män använder jag ”han” i fortsättningen. Men det finns även kvinnliga psykopater. Författare som skrivit om kvinnliga psykopater menar att en skillnad mellan manliga och kvinnliga psykopater är att manliga använder sex för att *dominera*, medan kvinnliga använder sex för att *manipulera*.¹

Det är kuslig läsning, i synnerhet om man samtidigt får bilder av människor som passar in på beskrivningen, oavsett om de är anhöriga, vänner, bekanta eller ”kändisar” inom olika områden i samhället.

Psykopaten är inte helt lätt att avslöja. De blandas ofta ihop med besvärliga människor över huvud taget. Därför är det viktigt att få en mer konkret bild av honom.

Vad är en psykopat?

Christina Davisson gav år 2016 ut en bok om psykopater, *Har du en psykopat på jobbet? – Så avslöjar du deras taktik*. Hennes mångåriga erfarenheter med att ha hjälpt personer som varit i klorna på psykopater ligger till grund för boken. Ett konstaterande som både Thomas Erikson och Christina Davisson gör är att det inte går att bota psykopati. Psykopati är en personlighets-störning (s. 33).

En styrka i Thomas Eriksons bok är de många verklighetsberättelserna. Han arbetar med att ha kurser för företagsledare med flera för att hjälpa dem att avslöja psykopaten. Anledningen är att psykopater kan bli enormt destruktiva för företag och grupper. Många exempel är tagna från försäljarvärlden där Erikson konkret beskriver hur psykopaten hanterar de olika personligheterna, de röda, de gula, de gröna och de blå, i en säljsituation. Detta klarar han genom sin enorma skicklighet att studera den person han vill manipulera. Samma tekniker fungerar ju inte på alla människor. Psykopaten är fenomenal på att läsa av människors svagheter för att sedan använda dem för att manipulera för sina egna syften.

¹ Lisbet Duvringe och Mike Florette har skrivit boken *Kvinnliga psykopater – mästare i manipulation på arbetsplatsen* (2016). Se även intervjun på YouTube, *Så känner du igen en kvinnlig psykopat - Nyhetsmorgon (TV4)* - <https://www.youtube.com/watch?v=k23NcLTmk3Y>

Det finns ett personlighetstest som brukar användas, *PPI-R-testet*. Det står för *Psychopath Personality Inventory – Revised* och utvecklades av **Scott Lilienfeld** och **Brian Andrews** för att bedöma egenskaper hos icke-kriminella personer. PPI-R-testet avslöjar åtta specifika faktorer. Jag citerar:

- Machiavellisk personlighet, d.v.s. brist på empati och distans till andra till förmån för att uppnå sina egna mål
- Social anpassning, förmågan att charma och dupera andra
- Frånvaron av empati, d.v.s. en påtaglig brist på känslor, skuld eller hänsyn till andras känslor
- En sorglös brist på framförhållning, d.v.s. svårigheter att planera framåt och överväga konsekvenserna av sina handlingar
- Oräddhet, d.v.s. viljan till riskbeteende samt som vanlig konsekvens en brist på rädsla
- Ansvarslöst uppträdande, oförmågan att ta ansvar för sina egna handlingar, och istället skylla på andra eller att rationalisera sitt eget avvikande beteende
- Avvikande och impulsivt beteende, bristen på respekt för sociala normer och socialt acceptabla beteenden
- Immunitet mot stress, inga reaktioner på traumatiska eller på annat sätt spänningsframkallande händelser (s. 21).

Dessa faktorer har man sen delat upp i underkategorier för att underlätta analys och tolkning. De kategorier som används är *Fearless Dominance* och *Self-Centered Impulsivity*, d.v.s. ”orädd dominans” och ”självcentrerad impulsivitet”..

Thomas Erikson beskriver hur forskare stoppat in ledande personer i modellen och berättar bland annat att **Saddam Hussein** och **Idi Amin** kom mycket högre upp på listan än **Hitler**. Nästan lika högt som Hitler hittade man **Winston Churchill**, **Donald Trump** och **Hillary Clinton** (s. 22). Allra högst hamnar de ”charmigaste trollen”, **John F Kennedy**, därefter **Bill Clinton**. Nästan alla presidenter hamnar högt på listan. Styr världen av psykopater?

Psykopatchecklista

Kanadensaren **Robert D. Hare** är en ledande expert inom psykopatiforskningen och har ägnat sig åt ämnet sedan 1960-talet. Hans övertygelse är att psykopater existerar och att de är betydligt fler än de flesta är medvetna om (s. 26). Han har utvecklat en checklista, PCL-R 2016:

1. Talför/ytligt charmig
2. Grandiositet
3. Saknar ånger och skuldkänslor
4. Bristande empatisk
5. Patologiskt lögnaktig
6. Bedräglig/manipulativ
7. Flackt känsloliv
8. Impulsiv
9. Bristande kontroll över sitt beteende
10. Behov av spänning/blir lätt uttråkad
11. Ansvarslös
12. Tidiga beteendeproblem
13. Asocialt beteende i vuxen ålder
14. Parasiterande livsstil
15. Promiskuitet
16. Saknar långsiktiga mål
17. Tar inte ansvar för handlingar
18. Ungdomsbrottslighet
19. Överträdelser av regler
20. Kriminell mångsidighet

En tendens som inte framkommer i listorna ovan men som återkommer i många berättelser är psykopatens tendens att smita undan arbete och låta andra arbeta för sig. Hare kallar dem som psykopaterna utnyttjar för ”bönder”, dem som **Stalin** kallade ”nyttiga idioter” (s. 193). Psykopaterna skaffar sig ”bönder” och ”beskyddare” på arbetsplatser, som de kan utnyttja. ”Beskyddarna” är ofta viktiga personer inom företag och organisationer, och de är själva ibland psykopater. När psykopaten inte längre har användning för dem så gör de sig av med dem på olika sätt.

Thomas Erikson har en rolig berättelse om eskimåer. Den psykopatiska eskimån simulerade sjukdom när de andra männen måste ut och jaga och fiska. *”När jägarna kom tillbaka tre månader senare hade byn brunnit ner och alla kvinnorna var med barn. – Vad gjorde eskimåerna med den skyldige? De satte honom på ett isflak”* (s. 19).

Promiskuitet och andra extrema aktiviteter

Ett karaktärsdrag hos psykopaten är just promiskuitet och att man använder sex för att dominera och manipulera. Kombinationen med penninghunger och promiskuitet

gör vissa psykopater till sol-och-vårare. Dessutom ägnar sig många psykopater åt svindlerier, bedrägerier, stölder, gängkriminalitet och knarkhandel (s. 26). Ändå mer extrema handlingar som psykopater är involverade i är mord, misshandel, våldtäkter, pedofili, barn- och djurmisshandel, tortyr och mänsklig slavhandel (s. 26). Psykopatens intention är att skada och förgöra vissa människor som verkar mottagliga. Han tycker om att se hur människor långsamt bryts ner.

Thomas Erikson är övertygad om att ledningarna i ett stort antal av världens regeringar styrs av psykopater. Även högt upp inom polis och militär (s. 26). Status och makt är enormt viktigt för psykopater.

Ett intressant område där det med stor sannolikhet finns psykopater som styr är i religiösa eller politiska sekter. Det finns ledare som menar att de står i kontakt med högre väsen som kommer att straffa om man inte lyder ledaren (s. 26).

Thomas Erikson betonar att det finns människor med psykotiska drag, men som inte är fullblodspsykopater. Men även de är viktiga att lära sig känna igen. Ett viktigt drag är manipulation (s. 146).

En intressant uppgift som jag inte kände till var att psykopaten ogärna betalar exempelvis när man går ut för att äta. Han har "glömt plånboken" varje gång. Eller han lånar pengar utan att betala tillbaka. Om det handlar om företag så kan han länsa företaget på resurser. Att parasitera på andra är ett typiskt psykopatiskt drag.

Var finns psykopaterna?

De som enklast kan komma åt oss är familjemedlemmar, d.v.s. äkta hälft eller sambo, "romantiska, sexuella partners", arbetsrelationer, d.v.s. chef och

arbetskamrater, vänner och bekanta samt professionella kontakter såsom läkare, psykologer, advokater eller andra man vänder sig till för att söka hjälp (s. 53-54).

Yrken med flest psykopater

1. VD
2. Advokater
3. Media
4. Säljare
5. Kirurger
6. Journalist
7. Polis
8. Präster
9. Kock
10. Tjänsteman

Yrken med minst psykopater

1. Vårdpersonal
2. Sjuksköterska
3. Terapeuter
4. Hantverkare
5. Stylist
6. Vålgörenhetsarbetare
7. Lärare
8. Konstnärer
9. Doktor
10. Revisor

Bilden hämtad från artikeln *Var finns psykopaterna?*²

Kvinnor som hamnat i misshandelsrelationer vet vad jag talar om. Både privat och som socialarbetare kom jag i kontakt med män som betedde sig våldsamt manipulerande och jag förundrade mig över att de agerade så lika, som om de gått i samma skola. Om jag hade läst dessa böcker då hade jag insett och agerat annorlunda. På Örebro universitet där jag arbetade ett par decennier såg jag en affisch med en gråtande kvinna med blåmärken och med texten: *"Men han är ju så snäll med barnen!"* Jag tror att det var Kvinnohuset som satt upp den. Mäns misshandel av kvinnor är ett enormt samhällsproblem, som det talas alltför lite om. Man talar om att undervisa dessa män så att de inte begår våld, men om männen är obotbara, vad gör vi då? När vi inte har isflak?

Medicinering fungerar inte. Det går inte att operera. *"Alla försök till terapi har misslyckats fatalt sedan sextiotalet. Tvärtom tycks terapi snarast förvärra läget"* (s. 262). I terapin lär sig psykopaten mer om hur andra lider av hans beteende. Thomas Erikson menar att det bara verkar finnas en sak som biter på psykopater: *ålder*. *"Psykopater tenderar att lugna ner sig en aning i takt med att år läggs till år"* (s. 262)

Ett intressant fenomen som Thomas Erikson tar upp är att s.k. fullblodspsykopater, som sitter i fängelse för mord, våldtäkt, misshandel m.m. får fler brev från *"kärlekstörstande kvinnor än alla andra"* (s. 259).

Kvinnorna som älskar Breivik³

² <http://hjärnfysik.blogspot.se/2014/03/var-finns-psykopaterna.html>

³ <https://www.metro.se/artikel/kvinnorna-som-%C3%A4lskar-breivik-xr>

Hur försvarar vi oss mot psykopater?

Thomas Erikson har tre skyddande faktorer:

1. Öka din självinsikt maximalt
2. Lär dig att känna igen psykopatiskt beteende
3. Bestäm dig för hur mycket självrespekt du är värd

Författaren använder JOHARI-fönstret för att visa vad han menar.

Det gäller att öka på ruta 1 så att vi får mer insikt i åtminstone rutorna 2 och 3. Det finns många metoder exempelvis psykoterapi, självkännedomskurser, mental träning m.m. Den bearbetningen involverar ju också punkt 3 ovan. Insikten att vi är värda att behandlas med respekt är enormt viktig. Psykopaten är ofta feg och ger sig ofta på den svagaste i "flocken". Har man genom uppväxten fått "lära sig" att man inte är värd något, så är man ett lätt offer för psykopaten.

När det gäller punkt 2, att lära känna det psykopatiska beteendet så är böcker som Thomas Eriksons, Christina Davissons med flera utmärkta att ha som studieunderlag. Varför inte skapa studiecirkel, kamratgrupper och liknande och studera böckerna tillsammans?

Säg nej!

Både Thomas Eriksons och Christina Davissons råd är att agera så fort man märker att nåt inte är som det bör vara. En varningssignal är att *"om det är för bra för att vara sant, så är det sannolikt inte sant"*! Sätt stopp! Thomas Erikson har många konkreta exempel från verkligheten som han mött. Han ger många konkreta och goda råd för hur man kan agera i olika situationer. Ett kusligt exempel på psykopaters agerande som han tar upp är tekniken *"gaslighting"*. Namnet kommer från en film från 1930-talet med Ingrid Bergman. Hennes man försökte driva henne till vansinne genom att ändra på saker i hemmet, men påstå att han inte gjort det utan att hon inbillar sig. Till slut vågade hon inte lita på sina egna sinnen. Manipulatören kan använda sådana vidriga exempel för att bryta ner. Då gäller det

att lita på sig själv och sätta stopp.

Thomas Erikson menar att vi bara har två val:

1. Att göra motstånd, eller
2. Att gå därifrån

Sen ger han konkreta förslag på hur man kan göra motstånd genom att bryta psykologiska mönster, genom att avprogrammera rädslor, oro och skuld känslor, genom att sätta ord på manipulationen med flera. Ett utmärkt sätt att få ord till manipulationen är att läsa böcker som Thomas Eriksons, Christina Davissons med flera. Om du vill stanna kvar gäller det att sätta upp regler för vad som gäller och Thomas Erikson har konkreta råd för hur detta kan gå till.

